

Posudek disertační práce
OLGY ČAPLYGINOVÉ
HRANICE LABYRINTU. POETIKA PROSTORU ITALSKÉHO
POSTMODERNÍHO ROMÁNU,
ÚRS FFUK

Olga Čaplyginová ve své disertační práci bezprostředně navázala na svou práci diplomovou, monografii *Mozaika a fragment. Tři ukázky italského postmoderního románu* (2011). Autorka byla nesporně vedena snahou upřesnit a prohloubit své někdejší analýzy a to je sám o sobě zcela legitimní postup. Text narostl na dvojnásobek a je to nepochybně kvalitní práce.

Přesto musím konstatovat, že způsob, jež zvolila, mne zcela neuspokojuje. Především bych čekal, že bude dost zásadně rozšířena materiálová báze tohoto průzkumu „italského postmoderního románu“. Ke třem původně zvoleným autorům (Barrico, Tabucchi, Calvino) přibyl Benni, a to se mi zdá trochu málo.

Stejný výtku ovšem nelze vznést k sekundární literatuře; ta podstatně narostla. Lze z toho vyrozumět, že autorka chtěla prohloubit především teoretický rámec svých analýz, a to se jí jistě povedlo. Zcela původní je kapitola o románovém prostoru, která analyzovanému materiálu dává – jak rád uznávám – novou perspektivu, v předchozí práci jen naznačenou. Jistým problémem ovšem zůstává, že už diplomová práce byla v analytických partiích výborná a že autorka nemohla na tuto již vykonanou práci zcela rezignovat, a tak třebaže jsou tyto partie zásadně přestylovány, výkladová schémata se na řadě míst příliš nemění a vracejí se i příslušné citáty.

V úvodní části se autorka vyrovnává s kategorií postmoderny a pokouší se definovat jednak žánr románu, jednak pojetí prostoru v románovém vyprávění. „Postmodernu“ přitom charakterizuje se sympatickou věcností a z kritického odstupu. Čerpá tu z kvalitně vybraných studií, z Lyotarda, Welsche, Baumana, Derridy, Hilského a dalších, a zaujímá vůči koncepcím těchto autorů jasně formulované pozice. Postmoderní literaturu vnímá jako nositelku charakteristických znaků, jež lze vcelku taxativně vypočítat: tvorba jako palimpsest,

kombinatorická hra, míšení vysokých a nízkých paradigmat, intertextualita, aluze, jazyková hra apod. Upozorňuje přitom, že žádný z těchto prvků není úplně nový.

S odvoláním na Bachtina a Lukáče pak uvažuje o specifice postmoderního románu a konstatuje, že už „modernistický“ román charakterizují znaky, jež se přičítají rovněž románu „postmodernímu“: rozpadem celistvosti a nástupem relativismu. Jako poměrně markantní rysy postmoderního románu pak vytýká kombinaci nespojitých perspektiv, znejistění jazyka, vytváření „nových světů“. To lze jistě akceptovat, ale i v tomto případě zůstává nadále otevřena otázka, do jaké míry jsou tyto tendence vsutku nové. Autorka sama připomíná jako jistý postmodernismus „avant la lettre“ Gidovy *Peněžokaze* – a mohla by připomenout ještě radikálnější *Paludes* –, ale popravdě by mohla jít ještě hlouběji, samozřejmě znovu do času avantgard (Palazzeschi, Savinio, Daumal, Ribemont-Dessaignes), a dokonce před něj (Huysmanns, Jarry).

Stejně otázky si lze klást i u tří modelových typů románového vyprávění, jež se autorce nejzřetelněji vydělují jako funkční: román-kaleidoskop jakožto permanentní intertextuální dialog (zde se nám samozřejmě vynoří jméno Joyceovo), román-labyrint (kde definice vcelku přesně odpovídá románům Kafkovým), metaromán jakožto amalgám žánrových modelů (a zde se mi vynořuje například jméno Raymonda Queneaua, debutujícího už ve 30. letech).

Analytické kapitoly se věnují, jak už řečeno, především narativnímu prostoru. Autorka úvodem prochází různé pokusy, jak kategorii prostoru analyzovat (Bachtinův chonotop, Lotmanův prostor konstruovaný na bázi binárních opozic), a upozorňuje i na časté metaforické užití pojmu (/Bachelardův vnitřní prostor). Sama se zaměřuje přednostně na onen prostor, v němž se pohybují románové postavy. Upozorňuje přitom na jeho stratifikaci a na rozdíl mezi vnějším a vnitřním (postavami implikovaným) prostorem. Posléze však přistupuje i na Bachelardův koncept vnitřního prostoru.

Na této bázi pak přechází k analýzám textů. K nim jen stručně. Analýzy jsou výborné, pronikavé a multiperspektivní a nemá smysl, abych resumoval základní teze; to ostatně učinila autorka v závěru. Charakteristiky analyzovaných děl jsou nepochybně přesné a výstižné, potvrzují nicméně spíše individuální modelování prostoru než nějaký obecný „postmoderní“ modus. Baricco ve svém *City* pracuje s mozaikovitým narativním prostorem, kde se ruší bariéry mezi intimním a vnějším, reálným a vnitřním, centrálním a okrajovým. Je-li u Barikka město spíše „postavou“, u Calvina v *Città invisibili* je „příběhem“. Benni vykresluje rozpadlý obraz města, jeho „mikrosvěty“, „postmoderní“ prostor bez středu.

Tabucchi v podstatě není vyložitelný pouze z konceptu prostoru, podstatnější je topos cesty: v *Notturmo indiano* jde o pouť do minulosti, kde lze tušit ztracenou celistvost.

V závěrečných oddílech pak autorka dokládá, že motiv cesty (či bloudění, toulání) je obecně oním elementem, který kategorii prostoru dynamizuje a obdařuje smyslem, a ukazuje na provázanost této kategorie s kategorií času.

Pominu-li úvodní výhradu, jde o naprosto zralou, profesionálně zvládnutou práci. K obhajobě ji doporučuji. Návrh klasifikace: prospěla.

19. 9. 2016

doc. PhDr. Jiří Pelán, Ph.D.

oponent